

SPIS TREŚCI

Przedmowa	V
Wykaz skrótów	XIII
Podstawowa literatura	XV
CZĘŚĆ PIERWSZA. PRAWO JAKO PRZEDMIOT NAUK PRAWNYCH	1
Rozdział I. Podstawowe koncepcje prawa.....	3
§ 1. Koncepcje prawnonaturalne.....	6
§ 2. Pozytywizm prawniczy i jego ewolucja.....	8
§ 3. Koncepcje realistyczne	12
§ 4. Koncepcje hermeneutyczne, argumentacyjne i komunikacyjne.....	14
Rozdział II. Prawo jako przedmiot badań naukowych	19
§ 5. Podstawowe problemy nauk prawnych	19
§ 6. Naukowość prawoznawstwa. Status wstępu do prawoznawstwa	25
§ 7. Metody badawcze w prawoznawstwie	26
CZĘŚĆ DRUGA. PRAWO JAKO SYSTEM NORM.....	29
Rozdział III. Wieloznaczność terminu „prawo”	31
§ 8. Prawo w znaczeniu prawniczym	31
§ 9. Podstawowe cechy prawa.....	32
§ 10. Różne sposoby użycia terminu „prawo”	35
Rozdział IV. Język prawa	39
§ 11. Prawo jako zjawisko językowe	39
§ 12. Język prawny i język prawniczy	40
§ 13. Rodzaje wypowiedzi	44
Rozdział V. Normy i przepisy prawne	51
§ 14. Pojęcie normy postępowania	51
§ 15. Generalność i abstrakcyjność norm prawnych	52
§ 16. Budowa normy prawnej	54
§ 17. Hipoteza normy prawnej	57
§ 18. Dyspozycja normy prawnej	59

I. Czyny i czynności konwencjonalne	59
II. Sytuacje wyznaczone przez normy prawne.....	63
1. Obowiązek	63
2. Dozwoleństwo	65
3. Uprawnienie	67
§ 19. Prawo podmiotowe	70
§ 20. Kompetencja	73
§ 21. Sankcja. Rodzaje sankcji prawnych	77
§ 22. Przepis prawny. Norma a przepis prawny	83
§ 23. Rodzaje norm i przepisów prawnych	85
I. Normy prawne: reguły i zasady prawne	85
II. Normy bezwzględnie i względnie wiążące	87
III. Przepisy ogólne i szczególne (<i>lex specialis</i> i <i>lex generalis</i>)	89
IV. Przepisy odsyłające i przepisy blankietowe	90
§ 24. Instytucje prawne	92
Rozdział VI. System prawa	93
§ 25. Pojęcie i rodzaje systemów. System prawa	93
§ 26. Budowa systemu prawnego.....	96
§ 27. Związki między elementami systemu prawa	99
§ 28. Zróżnicowanie systemu prawa jako efekt procesu historycznego	101
§ 29. Podział prawa na gałęzie	102
I. Podstawowe gałęzie prawa wewnętrznego.....	104
§ 30. Zasada niesprzeczności norm	108
§ 31. Usuwanie sprzeczności norm – reguły kolizyjne	110
§ 32. Zupełność systemu prawa. Luki w prawie	113
§ 33. Policentryczność systemów prawnych.....	117
CZĘŚĆ TRZECIA. FUNKCJONOWANIE PRAWA	119
Rozdział VII. Cele i funkcje prawa	121
§ 34. Społeczne uwarunkowanie prawa. Prawo w działaniu	121
§ 35. Cele i funkcje prawa	123
§ 36. Instrumentalny charakter prawa	126
Rozdział VIII. Prawo jako zjawisko polityczne.....	129
§ 37. Polityczny charakter prawa	129
§ 38. Określenie państwa	130
§ 39. Prawo w procesie sprawowania władzy. Związki prawa i państwa	136
§ 40. Współczesna krytyka państwa i jego tradycyjnej roli	138
§ 41. Unia Europejska w procesie sprawowania władzy	139
Rozdział IX. Tworzenie prawa.....	141
§ 42. Pojęcie tworzenia prawa	141
§ 43. Źródła prawa	142
§ 44. Sposoby tworzenia prawa (fakty prawotwórcze) w ich historycznym rozwoju	143

I. Stanowienie prawa.....	143
II. Zawieranie umów o charakterze prawotwórczym	145
III. Przekształcanie zwyczajów (obyczajów) w prawo	146
IV. Prawotwórcze orzecznictwo sądowe	148
V. Recepja prawa obcego	151
§ 45. Akt normatywny	152
§ 46. Budowa aktu normatywnego.....	153
I. Tytuł aktu normatywnego.....	153
II. Przepisy merytoryczne ogólne i szczegółowe.....	154
III. Przepisy o zmianie przepisów obowiązujących.....	156
IV. Przepisy przejściowe i dostosowujące	157
V. Przepisy końcowe	158
VI. Podpis uprawnionego podmiotu	160
VII. Załączniki.....	160
§ 47. Ogłaszanie aktów normatywnych	161
§ 48. Stanowienie prawa w państwach współczesnych – zasady ogólne	163
§ 49. Charakterystyka aktów normatywnych na przykładzie Polski	166
§ 50. Akty normatywne prawa powszechnie obowiązującego	167
I. Konstytucja (ustawa zasadnicza)	167
II. Ustawa.....	168
III. Akty normatywne o randze ustawy.....	169
IV. Umowy międzynarodowe i źródła prawa europejskiego.....	170
V. Rozporządzenie wykonawcze	172
VI. Akty prawa wewnętrznego (interna)	173
Rozdział X. Przestrzeganie prawa	175
§ 51. Pojęcie przestrzegania prawa	175
§ 52. Postacie nieprzestrzegania prawa.....	178
§ 53. Fikcja powszechnej znajomości prawa	182
§ 54. Znajomość prawa a jego przestrzeganie	183
§ 55. Skuteczność prawa	186
Rozdział XI. Stosowanie prawa	189
§ 56. Pojęcie stosowania prawa.....	189
§ 57. Ideologie stosowania prawa	190
I. Ideologia decyzji związanej	190
II. Ideologia decyzji swobodnej	191
III. Ideologia decyzji racjonalnej i praworządnej	192
§ 58. Typy stosowania prawa	193
I. Sądowe stosowanie prawa	194
II. Administracyjny typ stosowania prawa	195
§ 59. Proces stosowania prawa i jego etapy	197
§ 60. Alternatywne metody rozwiązywania sporów.....	206

Rozdział XII. Obowiązanie prawa	207
§ 61. Obowiązanie prawa	207
§ 62. Sposoby użycia terminu „obowiązanie prawa”	209
I. Obowiązanie prawa w ujęciu aksjologicznym	209
II. Obowiązanie prawa w ujęciu formalnym (tetycznym)	210
III. Realistyczne obowiązywanie prawa	211
§ 63. Obowiązanie prawa w przestrzeni (obowiązanie terytorialne)	214
§ 64. Obowiązanie prawa co do osób	216
§ 65. Obowiązanie prawa w czasie	216
Rozdział XIII. Wykładnia prawa	223
§ 66. Pojęcie wykładni prawa	223
§ 67. Cele i zakres wykładni	225
§ 68. Fundamentalne założenie przyjmowane w procesie wykładni: koncepcja racjonalności ustawodawcy	226
I. Racjonalność w tworzeniu prawa	227
II. Racjonalność ustawodawcy jako podstawa wykładni prawa	230
§ 69. Podział wykładni ze względu na podmiot jej dokonujący	232
§ 70. Podział wykładni ze względu na sposób jej dokonania	239
§ 71. Rodzaje wykładni ze względu na wynik (zakres) wykładni	247
§ 72. Reguły inferencyjne. Topiki prawnicze	250
Rozdział XIV. Stosunki prawne	257
§ 73. Pojęcie stosunku prawnego	257
§ 74. Powstanie, zmiana i ustanie stosunku prawnego	258
§ 75. Podmioty stosunku prawnego	261
§ 76. Przedmiot i treść stosunku prawnego	268
§ 77. Rodzaje stosunków prawnych	269
§ 78. Aktualizacja stosunku prawnego	271
§ 79. Pojęcie transakcji	273
Rozdział XV. Prawo a inne regulatory zachowań	275
§ 80. Moralność, religia, obyczaje a prawo	275
§ 81. Wielość systemów normatywnych	276
I. Normy moralne	278
II. Normy religijne	279
III. Normy obyczaju	280
IV. Normy organizacji społecznych i politycznych	280
§ 82. Normy moralne a normy prawne – podstawowe różnice	281
§ 83. Relacje treściowe i funkcjonalne między prawem a innymi systemami społecznymi	283
I. Związki treściowe	283
II. Związki funkcjonalne	286
§ 84. Moralność, religia i obyczaje a obowiązywanie prawa	289

§ 85. Kultura prawna	290
§ 86. Etyka zawodów prawniczych.....	293
Rozdział XVI. Odpowiedzialność prawna.....	295
§ 87. Pojęcie i ogólne zasady odpowiedzialności prawnej	295
Rozdział XVII. Sprawiedliwość.....	307
§ 88. Idea sprawiedliwości i jej interpretacje	307
§ 89. Idea sprawiedliwości w procesie stanowienia i stosowania prawa	312
§ 90. Idea sprawiedliwości społecznej	315
§ 91. Równość w prawie i wobec prawa	317
Rozdział XVIII. Rzeczy prawa	319
§ 92. Idea państwa prawnego	319
§ 93. Gwarancje państwa prawnego	326
§ 94. Demokratyczne państwo prawne	327
Indeks rzeczowy.....	331
KPA	Kodeks postępowania administracyjnego
KPC	Kodeks postępowania cywilnego
KPK	Kodeks postępowania karnego
KRO	Kodeks rodzinny i opiekuńczy
KSH	Kodeks spółek handlowych
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skrócona) na Dz.Urz. UE C 325/2004, s. 1)
2. Publikatory i czasopisma	
Biał. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz.U.	Dziennik Urzędowy
Dz.Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
MiPod	Monitor Podatkowy
ONSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – Seria A
OSNAP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna i Pracy
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Pracy
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna
OSPIKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
PIP	Państwo i Prawo
PIZS	Prawo i Zabezpieczenia Społeczne
Pr. Gosp.	Prawo Gospodarcze